

Bc. Kornélia Smiešková: *Vědecké kategorie a klasifikace lidí. Historizovaná analýza jako metodologický nástroj pro filosofii věd o člověku?*

Posudek vedoucího diplomové práce

Kornélia Smiešková předkládá diplomovou práci věnovanou „historické ontologii“ světoznámého kanadského filosofa Iana Hackinga, který se v českém prostředí dosud setkal spíše jen s nevýrazným ohlasem (výmluvná je v tomto ohledu skutečnost, že z jeho prací byla – v roce 2005 do slovenského jazyka – přeložena pouze jedna, totiž *Sociálna konštrukcia – ale čoho?*). S ohledem na tuto situaci se tak v zásadě výkladová povaha práce K. Smieškové jeví jako přiměřená, stejně jako její volba představit I. Hackinga coby autora stojícího na průsečíku analytické a kontinentální filosofické tradice. Tím je také do značné míry dáno metodologické zaměření předložené diplomové práce, která nejprve čerpá z Hackingova explicitního epistemologického programu, aby jej později konfrontovala s jeho aplikací v knize *Rewriting the Soul* z roku 1995.

Podtitul diplomové práce, „Historizovaná analýza jako metodologický nástroj pro filosofii věd o člověku“, zachycuje její ústřední téma dost možná věrněji než její hlavní název „Vědecké kategorie a klasifikace lidí“, který nicméně vymezuje pole Hackingova věcného zájmu. Konceptuální analýza a její historizace, k níž Hacking přistupuje, stojí ve středu zájmu K. Smieškové, která se veskrze nechává Hackingem přesvědčit o tom, že filosofickou analýzu historizovat lze a že je takový krok epistemicky účinný.

Po formální stránce je práce K. Smieškové dobře zvládnutá – je jasně a vyváženě strukturovaná, je psaná přístupným jazykem, na použité primární i sekundární zdroje autorka řádně odkazuje v poznámkách pod čarou i v závěrečném seznamu využitě literatury. Za účelem zlepšení orientace v textu nabízí autorka v úvodu do každé jeho nové části rychlé shrnutí předcházejícího rozboru a předznamenává další postup.

Pokud jde o vlastní obsah předložené práce, neshledávám jej v žádné jeho části nijak zásadně nepřiměřený či pochybený. Současně na mne ale působí až příliš nevýrazně a smířlivě, což přece jen kontrastuje s provokativností, již Hacking do svého díla vkládá. Jeho rozpoznání „looping effect“ by například bylo možné vylíčit jako pohromu pro normu empirického testování hypotéz, tak jak je to patrné právě i v *Rewriting the Soul*, kde identifikace nositelů „správných“ syndromů disociativní poruchy identity nijak nedokazuje „správnost“ vědeckého konceptu. S touto myšlenkou ve své práci K. Smiešková samozřejmě počítá (k pochopení volby historického přístupu ke konceptu mnohočetné osobnosti je

nezbytná), její ostří jakoby se ale tupilo až příliš pravidelným tempem systematického výkladu.

Hackingovi kritici by mohli namítnout – a existuje zde souvislost s právě řečeným –, že jim v práci K. Smieškové nebylo popřáno příliš sluchu. Každá diplomová práce je však v nějakém ohledu otevřená a nic nebrání tomu, aby jim bylo více pozornosti věnováno již třeba během obhajoby. Několik dílčích výhrad k Hackingově programu ostatně formuluje sama autorka předložené práce, a tak by nebylo bez zajímavosti pozastavit se u otázky, do jaké míry již vyšla těmto kritikům naproti. V podobném závětrí vstřícnosti je ponechán také rozbor *Rewriting the Soul*, kterému je věnován celý čtvrtý oddíl předložené práce. Zejména s ohledem na autorkou otevřenou otázku kritického náboje této Hackingovy knihy (a obecněji kritické kompetence svázané s historickou analýzou) by bylo přínosné dozvědět se něco o jejím přijetí ze strany psychiatrů a psychologů.

K Foucaultově dědictví: Autorka se na stranách 63-67 zabývá Foucaultovou „historií přítomnosti“ a dochází k předběžné, avšak později potvrzené hypotéze, že Hacking Foucaultovo pojetí historie přítomnosti beze změny přebírá. Vzniká zde přitom určité napětí, protože samotný výraz „historie přítomnosti“ nacházíme teprve v *Dohlížet a trestat*, zatímco se Hacking údajně hlásí především k odkazu Foucaultova dřívějšího „archeologického“ díla. S touto nesrovnalostí v chronologii se autorka vypořádává tím, že novější Foucaultův „genealogický“ badatelský program nechává vstřebat i jeho starší program „archeologický“ – historii přítomnosti by tudíž mělo být možné převzít z jakékoli části Foucaultova díla. Tato úvaha se mi zdá být vlastně neškodná, z části ale také proto, že je autorčina charakteristika „historie přítomnosti“ příliš povšechná na to, aby snaha o její výsadní spojení s tou kterou částí Foucaultova díla stála za to. Co ale vlastně Hacking od Foucaulta přebírá? Postup od přítomnosti k minulosti a zpět, resp. motivování historické analýzy (ne)problematickou přítomností? To by šlo sotva považovat za něco, co by bylo pro Foucaulta specifické. Protože jde v posledku o pochopení Hackingova přístupu, a nikoli o stvrzení filiace Hacking-Foucault, snad by v této situaci bylo rozumnější srovnávat tyto dva autory raději za účelem rozpoznání toho, čím se od sebe odlišují. Rozbor zdrojů kritické kompetence Foucaulta a Hackinga by přitom mohl být klíčem k lepšimu pochopení jejich (přece jen různých?) pojetí „historie přítomnosti“.

Také poslední poznámku píši jako návrh východiska pro diskusi s autorkou diplomové práce při její obhajobě. Na str. 88-89 čteme následující: „Třebaže tedy Hackingova historizovaná analýza nedokáže uspokojivě vysvětlit aspekty jeho teorie o *making up people*, zdá se být užitečnou pro filosofii věd o člověku jako nástroj, který může pomoci s objasněním a pochopením nejen problematických konceptů, ale také jejich konkrétního vzniku.“ Jaké je ale Hackingovo postavení

ve filosofii sociálních či humanitních věd? A čím si jeho teorie o *making up people*, resp. celý Hackingův badatelský program historické ontologie, zaslouží označení teorie *filosofické*?

Výše uvedené poznámky předloženou práci Kornélie Smieškové nijak „neopravují“, vybízejí spíše k jejímu rozšíření, které se však dle zájmu autorky může ubírat i docela jiným směrem. Její práci považuji za zdařilý úvod do díla Iana Hackinga, doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnotit ji známkou 2.

V Praze 6. 9. 2019

Jan Maršálek